

The Prayerbook: New Interpretive Methods
By Rabbi Elie Kaunfer

סידור התפילה: גישות פרשניות חדשות
הרב אלי קונפר

Unit 1, Meeting 1: How to Read the Siddur

יחידה א, מפגש א: כיצד לקרוא בסידור?

Introduction

This course invites participants to look anew at the prayerbook, to investigate the Shabbat and weekday prayers, with an eye toward personal meaning. In order to do this, we will explore the connections between the siddur (prayerbook) and the Tanakh (Bible), as a pathway toward interpreting prayers for deeper meaning.

The first step in analyzing any prayer is to treat it like a text to be examined, not a credo to be recited. With your partner, read the following prayer text, and ask as many questions about it as possible. Three groups of questions I would ask on all prayers:

- 1) What is strange? Unexpected? Where is the language choppy or unclear? What ambiguities do you find?
- 2) If you had to identify an underlying or unifying theme, what might it be?
- 3) Which of these lines do you relate to? Which do you not connect to?

We will first look at the opening blessing of the amidah, or "standing prayer." The amidah is a series of blessings, normally understood as praising God and making requests. It appears in all Jewish prayer services. The blessing below was identified by the Rabbis (in the Babylonian Talmud. Berakhot 34b) as the most critical blessing – if one loses focus for this blessing, one has to start again. It is worthwhile exploring it deeply.

Refer to the above questions as you explore this text.

The First Blessing of the Amidah

- 1) Blessed are You, YHVH, Our God and God of our ancestors
- 2) The God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob
- 3) The great, mighty, and awesome God
- 4) God Most High
- 5) Who performs acts of loving-kindness
- 6) And Creator of All
- 7) And remembers the loving-kindness of our ancestors
- 8) And brings a redeemer to their children's children for His name's sake, with love.
- 9) Helping, saving and shielding king!
- 10) Blessed are You, God, shield of Abraham.

הקדמה

קורס זה מזמין את הלומדים להתבונן מחדש בסידור התפילה ולחקור את תפילות השבת והחול כדי למצוא בהן משמעות אישית. לצורך כך נעמוד על קשרים שונים שבין סידור התפילה ופסוקי המקרא ודרכם ננסה להעמיק בהבנת משמעות התפילה.

הצעד הראשון בניתוח כל תפילה הוא ראייתה קודם כול טקסט לניתוח ולא כטקסט ריטואלי שיש לדקלם. קראו יחד את טקסט התפילה המופיע להלן, ושאלו עליו כמה שיותר שאלות. כדי לסייע לכם, הנה שלושה סוגי שאלות שאפשר לשאול על כל טקסט תפילה:

1. מה מוזר בטקסט? מה לא צפוי? היכן השפה "לא זורמת" או לא ברורה? מה אינו בהיר?
2. איזו תמה בסיסית או נושא מאחד אתם מזהים בטקסט?
3. עם אילו מהשורות בטקסט אתם מזדהים? עם אילו לא?

נפתח בברכה הפותחת את תפילת העמידה - סדרת ברכות ודברי שבח לאל ובקשות הנאמרות בעמידה (מבלי להפסיק או לדבר) אשר מופיעה בכל תפילה. חכמים (בתלמוד הבבלי, מסכת ברכות דף לד ע"ב) ייחסו לברכה הראשונה חשיבות גבוהה ביותר וקבעו כי מי שדעתו מוסחת בשעת אמירת ברכה זו צריך לומר אותה מההתחלה.

נבחן כעת לעומק ברכה זו ונתייחס לשאלות לעיל תוך עיון בטקסט.

הברכה הראשונה של תפילת עמידה

- 1) בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
- 2) אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אֱלֹהֵי יִצְחָק, וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב
- 3) הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא,
- 4) אֵל עֲלִיוֹן,
- 5) גּוֹמֵל חֲסָדִים טוֹבִים,
- 6) וְקוֹנֵה הַכֹּל,
- 7) וְזוֹכֵר חֲסָדֵי אֲבוֹת,
- 8) וּמְבִיא גּוֹאֵל לְבְנֵי בְנֵיהֶם לְמַעַן שְׂמוֹ בְּאַהֲבָה:
- 9) מֶלֶךְ עוֹזֵר וּמוֹשִׁיעַ וּמִגֵּן:
- 10) בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן אַבְרָהָם:

After reading this blessing closely, we are now ready to look at the biblical texts it calls upon. We will spend this and the next two classes examining these "intertexts." This method, known as the literary approach, is best summed up by Reuven Kimelman:

"[T]he meaning of the liturgy exists not so much in the liturgical text per se as in the interaction between the liturgical text and the biblical intertext. Meaning, in the mind of the reader, takes place between texts rather than within them" (Reuven Kimelman, "The Shema' Liturgy" *Kenishta*, 1 (2001) p. 28).

To simplify: every line of the siddur is quoting the bible. What happens if you were to notice the biblical source, and analyze it for meaning? The second line of the blessing is a direct quote from the story of Moses at the burning bush, encountering God for the first time. Read the context below:

Context of first blessing

[God] said, "Do not come closer. Remove your shoes from your feet, for the place on which you stand is holy ground.

He said: "I am the **God of your father, the God of Abraham, the God of Isaac, and the God of Jacob.**" Moses hid his face, for he was afraid to look at God...

But Moses said to God: "Who am I that I should go to Pharaoh and free the Israelites from Egypt?" ...

God said further to Moses: Thus shall you say to the children of Israel: **YHVH the God of your ancestors, the God of Abraham, the God of Isaac, the God of Jacob** sent me to You. This is My name forever, and this is my appellation for all generations... (Exodus 3:5-6, 11, 15)

How does this selection add meaning to our prayer? God speaks these words to Moses at the burning bush, in their first-ever encounter. Yet this is the Moses who is unfamiliar with God and afraid. Where is Moses in his life at this point? As opposed to the amidah, where we say these words to God, God says these words to a human, giving Moses context for his own ancestry. How might this change our understanding of the opening of the amidah?

One last exercise is to look at how the rabbis understood the biblical context. The rabbis read the bible with their own lens, often encoded in various collections of interpretations (midrashim). The selection below is from the midrash on Exodus, compiled in the post-Talmudic era. What associations did they have with the verse being quoted in the siddur, and how does that complicate our understanding of the prayer?

לאחר קריאה מעמיקה של הטקסט, נעיין במקורותיו המקראיים. לבחינה אינטר-טקסטואלית זו נקדיש את שלושת המפגשים הראשונים בקורס. שיטה זו, הידועה כגישה הספרותית, מוסברת היטב בדבריו של ראובן קימלמן:

"משמעותה של התפילה מתגלה לא בטקסט הליטורגי עצמו, אלא בעיקר באינטרקציה שבין הטקסט הליטורגי לזיקות המקראיות שבו. משמעות זו הנוצרת אצל הקורא, מתקיימת בין הטקסטים ולא בתוכם" (Reuven Kimelman, "The Shema' Liturgy", *Kenishta* 1 (2001), p. 28).

בפשטות: כל שורה בסיפור מצטטת פסוק מקראי. מה קורה כאשר שמים לב למקור המקראי ומנתחים אותו כדי למצוא בו משמעות? השורה השנייה בברכה "אלוהי אברהם אלוהי יצחק ואלוהי יעקב" לקוחה באופן ישיר מסיפור הסנה הבוהר, בשעה שמשא נפגש עם אלוהים בפעם הראשונה:

הקשרה של הברכה הראשונה

(ה) וַיֹּאמֶר אֵל תִּקְרַב הֵלֶם שֶׁל נַעֲלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא:

(ו) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב וַיִּסְתֵּר מִפְּנֵי כִּי יָרָא מִהִבִּיט אֶל הָאֱלֹהִים...

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָאֱלֹהִים מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלֶךְ אֶל פְּרַעֲהוּ וְכִי אוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם...

(טו) וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנֵנו אֵלֵיכֶם זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דֹּר: (שמות פרק ג, פסוקים ה-ו, יא, טו)

כיצד מקור זה תורם להבנה שלנו את התפילה? את המילים הללו אומר אלוהים למשה מתוך הסנה הבוהר במפגשם הראשון. משה שמגיע לסנה אינו מכיר את אלוהים והוא שרוי בפחד. היזכרו בסיפור חייו של משה בנקודת הזמן שבה הגיע לסנה הבוהר. בניגוד לתפילת העמידה שבה אנו אומרים מילים אלו לאלוהים, כאן אלוהים הוא המדבר אל בן אנוש, ומעניק לו את ההקשר ההיסטורי לאבותיו. כיצד מקור זה עשוי לשנות את הבנתנו את הברכה הראשונה של תפילת העמידה?

בחינה אחרונה שנעשה בניתוח התפילה היא לראות כיצד חכמים הבינו את ההקשר המקראי של הפסוקים. הם קראו את התנ"ך דרך המשקפיים שלהם, וביטאו את עמדתם דרך מדרשים. הטקסט הבא מופיע במדרש על ספר שמות שחובר בתקופה הפוסט-תלמודית. אילו אסוציאציות היו לחכמים לפסוק המצוטט בסיפור וכיצד הבנתם מסבכת את הבנתנו את התפילה?

Exodus Rabbah 3:1, ed. Shinan, p. 19-20

...Rabbi Yehoshua HaKohen son of R. Nehemia: At the time God revealed himself to Moses, Moses was a beginner soldier in prophecy. God said: If I reveal Myself with a great voice, I will kick him away. In a small voice, he will not respect prophecy. What shall I do? He revealed himself in the voice of his father Amram. Moses said: What does my father want? God said to him: I am not your father but rather the God of your father. I came to you in seduction so as not to frighten you. "The God of Abraham, the God of Isaac and the God of Jacob" (Ex 3:6b)

שמות רבה (שנאן) פרשת שמות פרשה ג ד"ה ג, א
אמר ר' יהושע הכהן בר' נחמיה: בשעה שנגלה הקדוש ברוך הוא למשה טירון היה משה לנבואה. אמר הקדוש ברוך הוא: אם נגלה אני עליו בקול גדול - אני מבעתו; בקול קטון - בוסר על הנבואה. אמר הקדוש ברוך הוא: מה אעשה? נגלה עליו בקול של אביו עמרם. אמר משה: מה אבא מבקש? אמר לו הקדוש ברוך הוא: איני אביך אלא אלהי אביך, בפתוי באתי אליך שלא תתירא: